

MINDEN A GONDOLAT

G. FODOR GÁBOR: *A „késes” ember. Gondolatháború.*

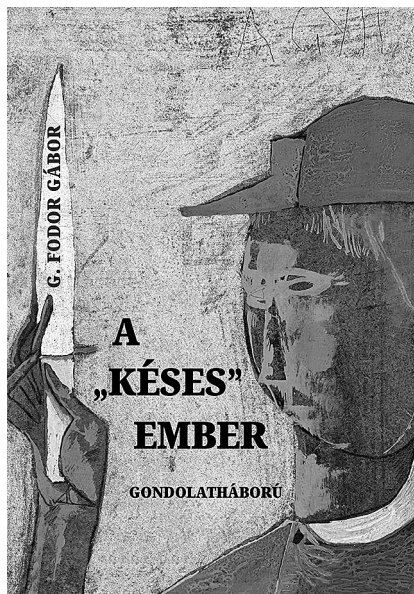
Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Alapítvány,
Budapest, 2023. 272 oldal, 4800 Forint

1960 tavasza szokatlanul hűvös volt. Főleg éjszaka és hajnalban erősen fagyott. A nappali hőmérséklet is a sokéves átlag alatt maradt. Márciusban még többfelé esett a hó. 1960-ban „ünnepelheték” a magyarok az ország felszabadításának 15. évfordulóját. 1960 azonban nemcsak az 1945 utáni tizenötödik, hanem az 1956-os forradalom és szabadságharc utáni negyedik esztendő is volt. Március 25-én pedig Kondor Bélának, egy mindössze 29 éves fiatalnak nyílt kiállítása a budapesti Fényes Adolf Teremben. A tárlatot költőbarátja, Pilinszky János a következő szavakkal nyitotta meg: „Körül a falakon rézkarok, rajzok és illusztrációk, festmények, ikonok, férfi- és nőportrék, mozgalmas csoportok, szárnyas lények, mezítelen emberpárok, épülő szerkezetek és lebontott alakzatok. Minden végleges és kiszámíthatatlan.” A tárlat talán legnyugtalanítóbb alkotása az a háromnegyed profilban, élénkvrös sapkában ábrázolt groteszk, arctalan, aránytalan kezében kést tartó figura, aki kérdések özönével lepi meg a szemlélőt. Miért markolja azt a kést? Gyilkolni készül? Elrettenteni? Védekezni? Ki is lehet ő? A felett olvasható „gyilkos” felirat pedig egyszerre drámai, tragikus és fenyegető asszociációkat kelt. Ez volt Kondor művészetének egyik legfőbb fegyvere: egyszerre groteszk és tragikus, transzcendens és reális, illúziót keltő és jelképes. Molnos Péter művészettörténész a következőképp összegezte Kondor zsenialitását: „A múlt művészetéből s a jelen irodalmi terméséből kölcsönzött motívumait olyan egyéni univerzummá szervezi, melyben járva a néző – fogódzót keresve – kénytelen a tisztázó szembenézésre.”

Ezen sorokat olvasva talán nem véletlen, hogy G. Fodor Gábor, a XXI. Század Intézet stratégiai igazgatójának legújabb, *A „késes” ember. Gondolatháború* című kötete borítójának éppen Kondor Béla fent említett festményét választotta. Hiszen a festmény első ránézésre csodálkozást kiváltó, már-már megütközést kelt. De vajon mire utalhat a kötet címe? A felmerülő kérdés megválaszolásában Schmidt Mária Széchenyidíjas történész, a Terror Háza Múzeum főigazgatója siet segítségünkre: „Ez a könyv nem a késről és nem is a fegyverekről szól, hanem a gondolatokról. Azokról a gondolatokról, amikért helyt kell állni, amiknek érvényre juttatásáért meg kell küzdeni, amiket meg kell védeni a támadásoktól, érvényességüket más gondolatokkal szembeszállva, azok ellenében, azok érvénytelenítésével sikerre, sőt győzelemre kell vinni.” De miért? Miért annyira fontos a gondolat? Miért annyira fontos az, hogy megvédjük igazunkat, és szembeszálljunk a becstelen támadásokkal szemben? Azért, mert olyan világban élünk, ahol a gondolatok lehetnek a legveszélyesebb, sőt a leghalálosabb fegyverek, gondolkodni pedig a legveszélyesebb dolog a világon, hiszen a gondolkodáshoz, az önálló gondolathoz bátorságra van szükség. Hogy ki merjem mondani azt, amit gondolok.

G. Fodor ilyen ember. Szereti a harcokat az érvek, a szavak, a gondolatok szintjén, miközben az sem tántorítja el, ha egyenlőtlen a küzdelem vagy elfogadottnak hitt normákkal szemben kell állnia a sarat. A fenyegető erőt jelképező főcím mellett az egyszavas alcím rávilágít, hogy valójában **miről szól ez a könyv: a gondolatháborúról. A szerző meglátása szerint „szinte minden” leírható a gondolatháború alakzataival: a hétköznapiak, a párkapcsolatok, a munkahelyi viszonyok, a politika, a sport.** Véleménye szerint minden, de minden gondolatháborúk által formálódik, hiszen „minden a gondolatból kezdődik. Útjára indítja a dolgokat. A gondolat a semmiből születő erő.”

Az öt fejezetből álló kötet írásainak kisebb része már korábban megjelent valahol, ám a könyv írása során

némelyiken jelentős, más szövegeken pedig alig észrevehető módosításokat hajtott végre a szerző. Ezen szövegek hol lazább, hol erősebb szállal kötődnek egymáshoz. Ahogy fogalmaz, ez a könyv „kicsit olyan – mint egy filmzenealbum”. Vannak fő- és összekötő számok. Utóbbiaknak funkciójuk van, az a dolguk, hogy kitöltsek a teret és az időt, és átvezessenek a megint előkerülő központi témához. Egy valami azonban mind egyikben közös: apropókat foglal magába. Ha úgy tetszik, ürügyek sorozatát. A gondolatrohanásokat pedig – G. Fodor szerint – bármi kiválthatja: egy szöveg, egy film, egy alkotó, egy probléma, egy vita, egy keckeckedés, a szex, a hatalom vagy az olyan erkölcsi kérdések, mint az árulás, a hűség, a düh, az elítélés, a felmentés, a könyörület, a beillesztés és a beilleszthetlenség, az elismerés és annak megtagadása, a bizalom és a bizalmatlanság. Vagy csak szimplán valami „alibi”.

A szerző korábbi munkáiból ismerős (elég, ha csak a *Politikai virológiára* vagy *Az Orbán-szabályra* gondolunk) rövid és sokszor csontig hatoló mondatai elől most sincs menekvés. Ha szükséges, akkor kifiléz a valóságot vagy lenyúzza a hazugságot. De ebben a közel 300 oldalban nem ritka, hogy felboncol eseményeket, hogy megmutassa történetük okát. De nem rest gyors, végzetes szúrásokat ejteni. Ha kell, egyetlen mondatával ejt halálos sebet („A hála nem politikai kategória”), hogy aztán a következő sorokban már egyetlen szót nyúzzon le egészen a csontig – ahogy azt teszi az önerővel is, amely eredetileg éppen a *Kommentárban* jelent meg: „Az önerő nem tűnik fel, ha van. Szinte magától értetődőnek tartjuk, nem is gondolunk rá. Akkor tűnik csak fel, hogy milyen jó lenne, ha lenne, ha veszélybe kerül, vagy ha éppen nincs. [...] Az önerő hiánya a kiszolgáltatottság. De miért akarja valaki kiszolgáltatni másoknak a hazáját? Mert megéri neki. Aki kiszolgáltatott, az nem önmaga ura. Aki kiszolgáltatja hazáját másoknak, az meg hazaáruló.” De nem megy el szó nélkül a siker, a megdöbbenés, az árulás, a düh mellett sem. Miközben egyetlen mondatban összegzi a magyar jobboldal elmúlt évtizedeinek legfontosabb tanulságát („Ahhoz, hogy sikeres légy, szenvedned kell”), egyúttal figyelmeztet is: kemény idők jönnek, együtt kell maradni, hiszen minden korábbinál erősebb próba jön. Az árulásról mint legsúlyosabb politikai bűnről értekezve mutatja be Hegedűs Zsuzsa példáján keresztül hogyan próbált meg először ügyet, majd kormányváltó

és -buktató hangulatot szítani a nemzetközi liberális elit – ismét sikertelenül –, miközben hasznos tanáccsal is szolgál („kevesebb Hollywood és több józanság”). Noha meglátása szerint a *woke*, a *cancel culture* vagy a *#metoo* totális gondolatháborúk és éppen totalitásuknál fogva aszimmetrikusak. Azonban ahogyan az árulásnál, úgy a magyar *woke* esetében is, „ha eltévedted a harcteret”, akkor az egész konstrukció kártyavárként dől össze. G. Fodor nem kerüli meg a mesterséges intelligenciát (AI), a videóbírókat (VAR), a divatpszichológiát, a *social mediát*. És mindezekről véleménye is van. Napjaink politikusai – meglátása szerint – hatalmas tévedésben élnek (tisztelet a kivételnek), hiszen azt gondolják, hogy „ha jelen vagyok az instán, már népszerű is vagyok”. Hiszen számos politikus – párthovatartozástól függetlenül – gondolja úgy, hogy az insta az új piac-ter és a fórum: ott találkozik a választókkal. A virtuális térben aktív, miközben ország-világ tudtára adja, mennyire trendi, érdekes, értékes és emberi. Ez a közkeletű félreértés az instapolitika: „követőket toboroz, lájkokat gyűjt, sztorikat oszt meg”, és így tovább. Az instapolitika pedig nem azt várja el, hogy szavazzunk, hanem azt, hogy influenszerként kövessük őt. Sajnos sokan azt gondolják, ma ez a politika, ez kell a választónak, és csak és kizárólag így tudnak megfelelni a korszellemnek. Azonban semelyik *socialmedia*-felület nem helyettesíti a politikát, ez egy totális félreértés. Az instapolitika is tipikus esete annak, amikor egy rossz gondolat egy rossz harctéren próbál érvényesülni. A végeredmény pedig nem is lehet más, mint a bukás. Ahogy az is, amikor a *Boston Politics* könyvet egyesek gyakorló kézikönyvként értelmezik, miközben az sokkal inkább egy szenvedélyes bevezetés a politikát megismerni vágyók számára.

A XXI. Század Intézet stratégiai igazgatójának gondolatai – ahogy azokat a fenti példák is mutatják – élesek, kritikusak, és a szerző a rá jellemző módon hívja néhol segítségül a humort, a szarkazmust, hogy oldja a feszültséget. De ha kell, megbotránkoztat vulgáritásával. G. Fodor legújabb könyvére – noha témáját tekintve korántsem gondolnánk – a kötetlenség, a felszabadultság, a rögtönzés érzete és valamifajta könnyedség jellemző. Pilinszky a már említett Kondor-kiállításon úgy zárta gondolatait, hogy „végsőkéig elmélyült alkotó ismerheti csak a rögtönzés hűségét. Csak ami teljes, lehet ennyire kötetlen”.

FEKETE RAJMUND